

DOTKLIWE KARY ZA NARUSZENIE OGRANICZEŃ W HANDLU

7 kwietnia 2022 r. Sejm przyjął tzw. ustawę sankcyjną, która wprowadza kary administracyjne a także karne za naruszenie sankcji nakładanych w ramach UE w związku z agresją Rosji na Ukrainę. Kary pieniężne mogą sięgnąć nawet 20 mln zł. Naruszenia unijnych ograniczeń w handlu, w tym embarga na węgiel pochodzący z Rosji lub Białorusi, będą zagrożone karą pozbawienia wolności minimum lat 3.

Ustawa sankcyjna to określenie dla ustawy o szczególnych rozwiązaniach w zakresie przeciwdziałania wspieraniu agresji na Ukrainę oraz służących ochronie bezpieczeństwa narodowego. Jej celem jest zapewnienie skuteczności wprowadzanych na poziomie UE ograniczeń w transakcjach handlowych z Rosją i Białorusią, a określonych w dwóch rozporządzeniach, aktualnie stale zmienianych w związku z wprowadzaniem nowych ograniczeń („**Rozporządzenia sankcyjne**”). Należą do nich:

- Rozporządzenie Rady (WE) nr 765/2006 dotyczące środków ograniczających w związku z sytuacją na Białorusi i udziałem Białorusi w agresji Rosji wobec Ukrainy
- Rozporządzenie Rady (UE) nr 269/2014 z dnia 17 marca 2014 r. w sprawie środków ograniczających w odniesieniu do działań podważających integralność terytorialną, suwerenność i niezależność Ukrainy lub im zagrażających.

Polski ustawodawca po raz pierwszy wprowadza bezpośrednie sankcje za naruszenie embarga oraz innych ograniczeń w ramach szeroko rozumianych relacji gospodarczych, i czyni to przyjmując surową perspektywę.

W przypadku naruszeń dotyczących m.in. obowiązku zamrażania środków finansowych, funduszy lub zasobów gospodarczych, osób lub podmiotów, które będą figurować na liście, jaką na te potrzeby będzie prowadził minister ds. wewnętrznych – odpowiedzialność będzie miała charakter obiektywny. Naruszenie obowiązku zamrożenia środków będzie skutkowało nałożeniem kary administracyjnej do 20 mln zł. Badaniu nie będzie polegała kwestia świadomości, a tym bardziej winy.

Natomiast w przypadku szerokiego wachlarza innych ograniczeń wskazanych w Rozporządzeniach sankcyjnych - ich naruszenie będzie stanowiło przestępstwo umyśle, zagrożone szczególnie surową karą, tj. pozbawienia wolności orzekaną w minimalnym wymiarze 3 lat. Tak surowe zagrożenie karne charakteryzuje zbrodnie.

INTELEKTUALNA KASKADA – CO WŁAŚCIWIE JEST ZAKAZANE

Odkodowanie, jakie zachowanie może stanowić przestępstwo, nie jest oczywiste. Ustawa sankcyjna nie opisuje tych zachowań, lecz odwołuje się do Rozporządzeń sankcyjnych. Taka metoda jest dopuszczalna, zwłaszcza jeżeli ustawodawca decyduje, że naruszenie prawnego obowiązku zachowania powinno podlegać ocenie prawnokarnej.

Oznacza to, że rekonstrukcja zachowania zabronionego jako przestępstwo powinna odbywać się łącznie na podstawie przepisu karnego ustawy sankcyjnej oraz przepisów Rozporządzeń sankcyjnych ustanawiających zakazy.

Konkretnie - po pierwsze – należy zweryfikować, w przepisie ustawy, jakie przepisy Rozporządzeń sankcyjnych zostały wskazane w nim wskazane. Następnie należy sięgnąć do właściwego przepisu Rozporządzenia, aby ustalić treść zakazu (ograniczenia w handlu). Na tym jednak niekoniecznie musi kończyć się zabieg dekodowania, co stanowi przestępstwo. Wiele z przepisów Rozporządzeń sankcyjnych określa – w ramach wyjątku – w jakich sytuacjach utrzymanie lub nawiązanie relacji handlowej jest dopuszczalne. Przykładowo –

Rozporządzenia wskazują na względy humanitarne, sanitarne lub cyberbezpieczeństwa osób niepowiązanych z rządem rosyjskim lub białoruskim. W zakresach wyjątków nie będzie dochodziło do popełnienia przestępstw. Należy jednak pamiętać, że Rozporządzenia sankcyjne nie zawsze ustanawiają wyjątki. Jednocześnie – załączniki do Rozporządzeń sankcyjnych, które określają listy np. produktów, którymi obrót jest zakazany.

Dopiero po połączeniu wszystkich tych elementów – możliwe jest określenie, jakie zachowanie jest zabronione jako przestępstwo, a jakie nie powinno rodzić ryzyka zarzutu karnego.

Należy także podkreślić, że działania zmierzające do ominięcia zakazów unijnych także będą stanowiły przestępstwo.

KTO BĘDZIE PONOSIŁ ODPOWIEDZIALNOŚĆ? OSOBA ODPOWIEDZIALNA ZA TRANSAKCJĘ

Zgodnie z podstawowymi zasadami prawa karnego – odpowiedzialność za przestępstwo ponosi ten, kto dopuści się konkretnego zachowania stanowiącego zakaz lub ograniczenie w relacjach handlowych z Rosją lub Białorusią.

Jednakże – zgodnie z ustawą sankcyjną – jeżeli konkretna transakcja lub czynność stanowiąca naruszenie sankcji unijnej nastąpi w ramach prowadzonej działalności gospodarczej – odpowiedzialność poniesie osoba, co do której zostanie ustalone, że była odpowiedzialna za zawarcie transakcji.

Ustawa nie precyzuje, w jaki sposób należy rozumieć „osobę odpowiedzialną za transakcję”. Nie można wykluczyć, że w praktyce będzie nią nie tylko osoba, której nazwisko będzie figurowało na umowie, ale także ta, która realnie podjęła decyzję o zawarciu transakcji lub dokonaniu czynności objętej zakazem.

PRZESTĘPSTWO SPROWADZANIA WĘGLA Z ROSJI LUB BIAŁORUSI

Wprowadzanie i przemieszczanie na terytorium Polski węgla pochodzącego z Rosji lub Białorusi będzie zakazane, a za jego naruszenie będą groziły kary pieniężne, a także kara pozbawienia wolności.

Naruszenie zakazu będzie przestępstwem zagrożonym karą pozbawienia wolności minimum lat 3. Jak w przypadku naruszenia sankcji unijnych – odpowiedzialność karną będą mogły ponosić osoby uznane za odpowiedzialne za transakcję związaną ze sprowadzeniem lub przemieszczaniem węgla pochodzącego z Białorusi lub Rosji.

Jednocześnie – w przypadku naruszenia embarga na węgiel – kara administracyjna do 20 mln zł zostanie nałożona na podmiot lub osobę, która zostanie uznana przez administrację skarbową za naruszydca.

NOWE OBOWIĄZKI W ZAKRESIE OBROTU WĘGLEM I KARY ZA ICH NARUSZENIE

Dla zapewnienia przestrzegania zakazów dotyczących obrotu węglem z Rosji lub Białorusi – na przedsiębiorców zajmujących się w ramach prowadzonej działalności sprowadzaniem lub transportem węgla – zostaną nałożone nowe obowiązki. Konkretnie – przedsiębiorcy będą obowiązani do należytego dokumentowania źródła pochodzenia węgla oraz dat jego sprowadzenia do Polski lub przemieszczania, i do przechowywania dokumentacji przez

co najmniej 5 lat, na wypadek żądania udostępnienia do wglądu dokumentacji przez administrację skarbową.

W relacjach biznesowych – przedsiębiorca zajmujący się obrotem węglem, będzie obowiązany przekazywać kontrahentowi informację dotyczącą m.in. pochodzenia węgla, składając w tym celu oświadczenie, którego elementy składowe wyraźnie określa ustawa.

Niedopełnienie obowiązków związanych z należyтым dokumentowaniem pochodzenia węgla a także ze składaniem oświadczeń będzie zagrożone administracyjną karą pieniężną **do 10 mln zł**.

OŚWIADCZENIE SKŁADANE POD RYGOREM ODPOWIEDZIALNOŚCI KARNEJ

Natomiast oświadczenie składane przez przedsiębiorcę wobec kontrahenta będzie składane pod rygorem odpowiedzialności karnej. Innymi słowy – złożenie oświadczenia, które będzie zawierać informacje nieprawdziwe będzie stanowiło przestępstwo zagrożone – jak w przypadku przestępstwa fałszywych zeznań – do 8 lat pozbawienia wolności.

WYŁĄCZENIE PRZYWILEJU STOSOWANIA USTAWY ŁAGODNIEJSZEJ

Ustawa sankcyjna wprowadza wyjątek od zasady stosowania przepisów **względniejszych**. Zgodnie z tą zasadą w przypadku, kiedy między momentem popełnienia przestępstwa a chwilą osądzania osoby za jej czyn ustawa karna uległa zmianie, należy rozważyć, która ustawa jest względniejsza dla sprawcy i na tej podstawie wydać wyrok. Dotyczy to także sytuacji, w której w chwili orzekania określone zachowanie nie jest już przestępstwem.

Od tej zasady możliwie są jednak wyjątki. Dotyczy to w szczególności tzw. ustaw karnych czasowych, które przyjmowane są na czas normalizacji warunków życia społecznego, ekonomicznego lub politycznego, zaburzonych w wyniku np. wojny, i które – na czas przywracania porządku – czynią z oznaczonych zachowań przestępstwa, co ma służyć skuteczniejszej realizacji zamierzonego celu.

Na gruncie ustawy sankcyjnej wyjątek ten oznacza, że jeżeli w chwili orzekania o odpowiedzialności karnej za naruszenie sankcji unijnej, rozporządzenie unijne, które wprowadziło sankcję, nie będzie już obowiązywać, to nadal będzie istniała możliwość skazania za naruszenie, które miało miejsce w czasie obowiązywania zakazu.

Uregulowanie to ma na celu uniknięcie bezkarności osób, które dopuszczają się naruszeń, lecz które będą sądzone w czasie, kiedy naruszenia nie będą już bezprawne.

Innymi słowy – należy pamiętać, że w przypadku złamania ograniczenia, nieskuteczna będzie obrona oparta na argumencie stosowania ustawy względniejszej.

NOWY OBSZAR RYZYKA (COMPLIANCE SANKCYJNE)

Ustawa sankcyjna trafiła już do Senatu i zapewne będzie dyskutowana na najbliższym posiedzeniu. W przypadku jej podpisania przez Prezydenta RP – ustawa wejdzie w życie w dniu następującym po dniu, kiedy zostanie opublikowana w Dzienniku Ustaw.

W perspektywie wejścia w życie ustawy sankcyjnej w dość krótkim czasie, warto dokonać analizy profilu własnej działalności celem weryfikacji, czy nie zachodzi ryzyko, że do oznaczonej działalności lub jego wycinka znajdują zastosowanie ograniczenia wynikające z regulacji unijnych, i w związku z tym – czy nie powstaje ryzyko odpowiedzialności karnej.

Weryfikacja nie powinna jednak być jednorazowa. Zagadnienie odpowiedzialności za naruszenie sankcji i embarga lub innych obowiązków z nimi związanych – mogą być bardzo dotkliwe dla przedsiębiorstwa lub przedsiębiorcy. Jest to więc nowy obszar ryzyka, którym należy właściwie zarządzić, w tym zastanowić się, jak zorganizować procesy operacyjne w ramach prowadzonej działalności, aby nie doszło do naruszenia obowiązujących ograniczeń w handlu z Rosją i Białorusią.

Będziemy Państwa informować o ostatecznym kształcie ustawy.

W przypadku pytań związanych z przedstawionymi zagadnieniami prosimy o kontakt z autorką alertu:

Aleksandra Stępniewska

adwokat, counsel

aleksandra.stepniewska@wkb.pl